

สรุปผลของการวิจัยและขอเสนอแนะ

จากการวิจัยและศึกษาเรื่องเมืองนครศรีธรรมราชสมัยการปกครองแบบเก่าแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ อาจแบ่งออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ได้ คือ:-

1. การปกครองแบบเก่าแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งใช้ปกครองประเทศไทยมาเป็นเวลานานนั้น เป็นการปกครองซึ่งไม่รัดกุมและมีประสิทธิภาพเพียงพอ อาจถือได้ว่าเป็นการปกครองของเมืองหลวงต่อบรรดาหัวเมืองทั้งหลายโดยทางอ้อม โดยมีเจ้าเมืองของแต่ละเมืองปกครองโดยตรง และรับพระราชทานสัญญาบัตรแต่งตั้งให้ออกไปเป็นเจ้าเมือง เช่น การตั้งเจ้าเมืองนคร ๆ ให้ออกไปดูแลปกครองบริเวณหัวเมืองทางใต้ ถ้าเจ้าเมืองผู้ใดมีความสามารถเข้มแข็งก็สามารถปกครองบ้านเมืองและบรรดาหัวเมืองทางใต้ให้สงบราบคาบ แต่ถ้าวในเวลาใดที่เจ้าเมืองอ่อนแอหรือเป็นเวลาเปลี่ยนตัวเจ้าเมืองใหม่ บรรดาหัวเมืองทางใต้นักก่อเหตุวิวาทหรือก่อการกบฏขึ้น บรรดาเมืองทางใต้นั้นเป็นเมืองที่ยากแก่การปกครอง ทั้งนี้เพราะชาวเมืองเป็นคนละเชื้อชาติ ศาสนาและยังไม่มี ความสามัคคีในหมู่ของชนอีกด้วย ดังนั้นบรรดาเมืองเหล่านี้ เช่น กลันตัน ไทรบุรี เประ สลังงอ เป็นต้น มักก่อเหตุที่ทำให้เจ้าเมืองนคร ๆ ต้องยกกำลังไปปราบปราม และในบางครั้งก็ต้องอาศัยกำลังความช่วยเหลือจากกรุงเทพฯ ๆ สมทบ อาจเป็นไปได้ว่าการให้คนไทยเป็นผู้ปกครองบรรดาหัวเมืองเหล่านั้น ทำให้เกิดความไม่พอใจและพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรับสั่งว่า การที่เจ้าพระยานคร ๆ (น้อย) พยายามให้บรรดาลูกหลานไปปกครองตามเมืองต่าง ๆ จึงไม่มีเวลาเกลี้ยกล่อมผู้คนตามหัวเมืองเหล่านั้น หรือผูกสัมพันธ์ไมตรีระหว่างเมือง ซึ่งทำให้เกิดเหตุยุ่งยากตลอดมา อย่างไรก็ตามก็ตำแหน่งเจ้าเมืองนคร ๆ เป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญอันหนึ่งสำหรับบริเวณทางใต้ ทั้งนี้เพราะเป็นเมืองใหญ่ที่ควบคุม บรรดาหัวเมืองฝ่ายใต้ของไทย

2. เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ยังมีบทบาทในด้านการต่างประเทศ คือ เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย) โดยเฉพาะในตอนปลายรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 เมื่ออังกฤษส่งผู้แทนมาเจรจากับไทย การเจรจาเรื่องชนไทยรบพม่า เมืองไทรบุรี และ

การทำสนธิสัญญานั้น เจ้าพระยานคร ๑ (น้อย) มีบทบาทในการเจรจา มีจุดหมายโต้ตอบกับตัวแทนของอังกฤษเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าเจ้าพระยานคร ๑ (น้อย) พยายามรักษาไมตรีระหว่างไทยและอังกฤษ แต่ในขณะเดียวกันก็พยายามรักษาดลประโยชน์ของไทยด้วย อาจกล่าวได้ว่าในด้านการต่างประเทศแล้ว เจ้าพระยานคร ๑ (น้อย) เป็นผู้ที่มีบทบาทเด่นที่สุดในสมัยการปกครองแบบเก่าแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

3. ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กล่าวถึงเจ้าเมืองนคร ๑ แต่ละคนพร้อมทั้งประวัติ ตลอดจนบรรดาผู้ที่สืบเชื้อสายต่อมา โดยเลือกเฉพาะบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในระยะนั้น เมื่อได้พิจารณาถึงประวัติของเจ้าเมืองนคร ๑ แต่ละคนแล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่าบรรดาเจ้าเมืองนคร ๑ ปกครองตกทอดกันมาโดยสืบทางญาติพี่น้อง เช่นจากพอมายังลูก โดยไม่มีสกุลอื่นเข้ามาแทรกแซงเลย เพื่อต้องการรักษาตำแหน่งและผลประโยชน์ให้ตกอยู่กับคนในตระกูลเท่านั้น นอกจากนี้ บรรดาเมืองไกลเคียงต่าง ๆ เช่น พัทลุง ตะกั่วป่า ตะกั่วทอง ฯลฯ ก็มีผู้ปกครองเป็นเชื้อสายของสกุล ณ นคร เป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นจากตำแหน่งสำคัญ ๆ เช่น ผู้ว่าราชการเมือง ปลัดเมือง ล้วนแต่เป็นลูกหลานทั้งสิ้น ซึ่งทำให้สะดวกแก่การปกครองเมืองที่ประกอบด้วยคนไทย เจ้าเมืองนคร ๑ ยังมีความผูกพันกับทางเมืองหลวง นอกจากการส่งเครื่องราชบรรณาการและถวายสาอากรต่าง ๆ แล้ว เจ้าพระยานคร ๑ ส่งลูกชายบางคนมารับราชการ ณ เมืองหลวง ส่วนลูกหญิงส่วนมากถวายเข้ารับราชการฝ่ายในเช่นกัน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองนครศรีธรรมราช และเมืองสงขลา เป็นเรื่องที่น่าสนใจเรื่องหนึ่ง สมเด็จพระเอกาทรง ๑ รับสั่งว่าเจ้าเมืองทั้ง 2 เมือง คือผู้อยู่ในสกุล ณ นคร และ สกุล ณ สงขลา นั้นทางไม่วางใจและชิงดีชิงเด่นกันตลอดมา ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ทั้ง 2 ฝ่ายต่างส่งบุตรหลานมารับราชการ ณ กรุงเทพ ๑ เพื่อส่งข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ของอีกเมืองหนึ่งเสมอ การแตกแยกระหว่างเมืองนคร ๑ และเมืองสงขลา มีผลต่อการปกครองหัวเมืองทางใต้เหมือนกัน ที่เห็นได้ชัดคือเมื่อทั้งสองเมืองนี้จัดเป็นเมืองที่มีความสำคัญและอยู่ห่างไกลจากเมืองหลวง การที่เจ้าเมืองทั้ง 2 ไม่มีความสามัคคีกันในการรับราชการภายในพระราชอาณาจักรเดียวกัน มีผลทำให้บรรดาหัวเมือง

ต่าง ๆ เห็นเป็นโอกาสที่จะก่อเหตุวุ่นวาย ดังเช่นในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อคราวกบฏพวก
เจ้าพระยาไทรบุรี ครั้งที่ 1 ทั้งเจ้าพระยานคร ๗ (น้อย) และพระยาสงขลา (แข็ง)
ก็มาร่วมมือในการปราบกบฏ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงกับมีพระราชดำรัส
ว่า การที่เหตุการณ์ดูคลุมเครือเช่นนั้นเป็นเพราะเจ้าเมืองทั้ง 2 ไม่มีความสามัคคี ทำให้
เคื่องรอนถึงกรุงเทพฯ แม้กระทั่งถึงสมัยปฏิรูปการปกครอง พระยานคร ๗ (หนูพยอม)
และพระยาวิเชียรคีรี (ชม จ สงขลา) ก็แข่งขันกันเพื่อดำรงตำแหน่งข้าหลวงเทศาภิบาล

5. ปัญหาเรื่องหัวเมืองมลายูซึ่งอยู่ที่การปกครองของเจ้าเมืองนคร ๗ โดย
เฉพาะเมืองไทรบุรีในสมัยที่เจ้าพระยานคร ๗ (น้อย) ปกครอง เป็นเรื่องที่น่าสนใจให้
ลึกซึ้งลงไปกว่านี้ โดยวิเคราะห์ถึงการปกครองของเจ้าพระยานคร ๗ (น้อย) ว่ามีส่วน
ทำให้ไทรบุรีห่างจากไทยไปทุกทีหรือไม่ และเป็นสาเหตุหนึ่งหรือไม่ที่ชักจูงให้เจ้าพระยา
ไทรบุรี (ปะแงร์น) หนีไปพึ่งพาทองกษัตริย์อย่างจริงจัง การวิจัยเรื่องนี้จะต้องอาศัยเอกสาร
จากต่างประเทศประกอบด้วย เพื่อความคิดเห็นหลาย ๆ ด้านประกอบการวิจัย

อนึ่ง ในการค้นคว้านี้ เหตุการณ์ส่วนใหญ่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้มา
จากเอกสารชั้นรอง แต่ในสมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 ได้จากเอกสารชั้นต้น และเป็นราย
ละเอียดซึ่งไม่อาจจะหาได้ในหนังสืออื่น ๆ มากนัก เอกสารที่ได้เป็นรายงานของกระทรวง
กลาโหมและกระทรวงมหาดไทย จึงทำให้ได้ข้อปลีกย่อยเกี่ยวกับเจ้าเมืองนคร ๗ การ
ปกครองของเมืองนคร ๗ และการติดต่อกะหว่างเมืองนคร ๗ และเมืองหลวง ทำให้เรื่อง
ราวเกี่ยวกับเจ้าเมืองนคร ๗ ในตอนปลายการปกครองแบบเก่าชัดเจน สมบูรณ์และถูกต้อง.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารชั้นต้น

- บัญชีสำรวจเอกสารราชการสมัยรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. "จักราชการหัวเมือง
และจัดการบำรุงหัวเมืองต่าง ๆ ในมณฑลนครศรีธรรมราช." กองจดหมายเหตุ.
ม. 47/4. วันที่ 20 มกราคม ร.ศ. 114 ถึง วันที่ 11 ธันวาคม ร.ศ. 116.
- . "จักราชการหัวเมืองและจัดการบำรุงเมืองต่าง ๆ ในมณฑลนครศรีธรรมราช."
กองจดหมายเหตุ. ม. 47/4. วันที่ 25 เมษายน ร.ศ. 115.
- . "ตั้งและย้ายตำแหน่งข้าราชการหัวเมืองมณฑลนครศรีธรรมราช." กองจดหมายเหตุ.
ม. 2.3/40. วันที่ 29 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 114 ถึง วันที่ 6 กันยายน
ร.ศ. 119.
- . "บันฑางปกครองหัวเมือง ถ้อยคำพระยานครศรีธรรมราช." กองจดหมายเหตุ.
ม. 2.1/9. วันที่ 16 กันยายน ร.ศ. 112.
- . "บันฑางปกครองหัวเมือง พระราชอาณาจักรสยามแบ่งสำหรับการปกครอง ร.ศ.
122." กองจดหมายเหตุ. ม. 2.1/9.
- . "บันฑางปกครองหัวเมืองรายงานของเจ้าพระยาพลเทพถวายรัชกาลที่ 5."
กองจดหมายเหตุ. ม. 2.1/9. วันที่ 23 ตุลาคม ร.ศ. 112.
- . "พระยานครศรีธรรมราชขอกราบถวายบังคมลากลับไปบ้านเมือง. กองจดหมายเหตุ.
ม. 47/2. ร.ศ. 113.
- . "พระยาศรีสทเทพกับมิสเตอร์เวสเทินภาคไปตรวจราชการมณฑลภูเก็ต ไทรบุรี
และมณฑลนครศรีธรรมราช." กองจดหมายเหตุ. ม. 2.14/50. วันที่ 6-7
กันยายน ร.ศ. 125.

บัญญัติสำรวจเอกสารราชการสมัยรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. "พระยาสุโขมบอกรา
ว่า ไค้สะสงความเกำใหม่ในมณฑลนครศรีธรรมราชแล้วไปเป็นอันมาก."
กองจดหมายเหตุ. ม. 2.16/12. วันที่ 2 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 115 ถึง วันที่
9 กันยายน ร.ศ. 118.

- . "มณฑลนครศรีธรรมราช." กองจดหมายเหตุ. ม. 47/1. ร.ศ. 110-111.
- . "รายงานราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ร.ศ. 113-129." กองจดหมายเหตุ.
ม. 47/19. วันที่ 11 พฤศจิกายน ร.ศ. 117.
- . "รายชื่อมณฑลและเมืองที่แบ่งปกครอง." กองจดหมายเหตุ. ม. 2.1/2.
ร.ศ. 126.
- . "ร่างจดหมายกรมหมื่นดำรงราชานุภาพถึงพระยานครศรีธรรมราช." กองจด-
หมายเหตุ. ม. 47/2. ร.ศ. 113.
- . "ร่างจดหมายพระยานครศรีธรรมราชถวายกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ." กอง
จดหมายเหตุ. ม. 47/2. ร.ศ. 113.
- . "เรื่องปกครองท้องที่ทางนครศรีธรรมราช." กองจดหมายเหตุ. ม. 47/3.
วันที่ 7 มกราคม ร.ศ. 115.
- . "เรื่องปกครองท้องที่ทางนครศรีธรรมราช." กองจดหมายเหตุ. ม. 47/3.
วันที่ 16 มิถุนายน ร.ศ. 114 ถึง วันที่ 9 มกราคม ร.ศ. 115.
- . "เรื่องผลประโยชน์และกิจการต่าง ๆ ในเมืองสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรม-
ราช." กองจดหมายเหตุ. ม. 17/14. สำเนาที่ 252. วันที่ 23 มีนาคม
ร.ศ. 114.
- . "เสนาบดีมหาดไทยเสด็จตรวจราชการหัวเมืองปักษ์ใต้." กองจดหมายเหตุ.
ม. 2.14/74. วันที่ 7 ธันวาคม ร.ศ. 115.

ราชกิจจานุเบกษา. "ชาวบอกเมืองนครศรีธรรมราช." เล่ม 1. จ.ศ. 1236
(พ.ศ. 2417).

——. "สารตราเจ้าพระยาสุรวงษ์ไวยวัฒน์มิ่งเมืองราชการและกรมการเมืองนครศรี-
ธรรมราช." เล่ม 2. จ.ศ. 1237 (พ.ศ. 2418).

——. "หนังสือเมืองตรังกานุกเข้ามา ณ กรุงเทพฯ." เล่ม 3. จ.ศ. 1238
(พ.ศ. 2419).

หนังสือกองปีราชการกลาโหม. "เกณฑ์หัวเมืองมณฑลใต้ออกลาดตะเวนจับสลัก." กอง
จดหมายเหตุ. เล่ม 15. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1219-1220.

——. "เจ้าพระยาสงขลา ถึงแก่อสัญกรรมให้พระยาสุนทรานุรักษ์ เป็นผู้ราชการ
เมือง." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 27. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1226.

——. "ตอบพระยาเทพอรชุนชาหลวงวาควยให้เจ้าพระยานครศรีธรรมราชมาช่วยชำระ
ความพระยาไชยา." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 12. รัชกาลที่ 4. จ.ศ.
1218.

——. "ตอบเมืองนครศรีธรรมราชและเมืองไทรบุรี ว่าควยพระราชทานเงินศัพพะยา
ไทรบุรี ให้ทนต์อาหมัดวาราชการเมือง." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 7.
รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1216.

——. "ตอบเมืองนครศรีธรรมราชว่าควยนำส่งคนไม่เงินคนไม่ทอง เครื่องราชบรรณา
การเมืองไทรบุรี เมืองกะบังปาสู เมืองปลิต เมืองสตูน." กองจดหมายเหตุ.
เล่ม 3. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1214.

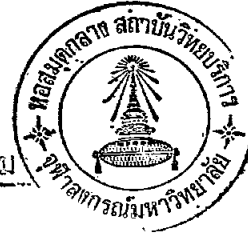
——. "ตอบเมืองนครศรีธรรมราชว่าควยรายมาควาวิาทกับพระยาไทรบุรี." กอง
จดหมายเหตุ. เล่ม 11. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1218.

——. "ตอบเมืองนครศรีธรรมราชว่าควยส่งเครื่องพระเมรุ." กองจดหมายเหตุ.
เล่ม 3. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1214.

- หนังสืออภิปรายการกลาโหม. "ตอบเมืองนครศรีธรรมราช ว่าด้วยส่งต้นไม้เงินต้นไม้ทอง เครื่องราชบรรณาการ เงินค่าธรรมเนียมต่อเรือ เงินอากรเตาสุรา." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 3. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1214.
- . "ตอบเมืองนครศรีธรรมราช ว่าด้วยส่งพระแสงขันทิมหมากถม." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 7. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1218.
- . "ตอบเมืองนครศรีธรรมราช ให้คัสสำเนาพิภักฎาธิ์ออกประกาศ ถ้าเจ้าภาษีเบ็ดเสร็จเก็บเหลือเกินให้บอกเข้ามา." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 40. รัชกาลที่ 5. จ.ศ. 1245-1246.
- . "ถึงเมืองนครศรีธรรมราช เรื่องเรือรบอังกฤษมาอย่างน่า วัคแตกทำแผนทีหน้าเมืองตรังกานู และกลันตัน." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 12. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1218.
- . "ถึงเมืองนครศรีธรรมราช ว่าด้วยพระราชทานเงินให้พระยาไทรบุรีซื้อเครื่องทหาร." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 15. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1219-1220.
- . "โปรดเกล้า ฯ ให้หมื่นอาณูภายพิศาลศักดิ์ พระยาเทพประชุม นำเจ้าพนักงานคุมศิลาหน้าเพลิงไทยทาน ออกไปพระราชทานศพเจ้าพระยานครศรีธรรมราช." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 31. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1227-1228.
- . "ว่าด้วยคำคัดลिनความขุนพิบาลโงทย์ พระยานครศรีธรรมราชจำเลย ออกไปให้พระนราธิราช ซาหลวงบังคัมปัญชา ณ เมืองนครศรีธรรมราช." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 17. รัชกาลที่ 5. จ.ศ. 1239-1240.
- . "ว่าด้วยตอบต้นไม้เงินต้นไม้ทอง เครื่องราชบรรณาการเมืองสงขลา เมืองพังงา เมืองนครศรีธรรมราช." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 4. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1213-1215.
- . "ว่าด้วยตอบพระราชทานเลื่อนเจ้าพระยานครศรีธรรมราช." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 5. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1214-1215.

- หนังสืออภิปรายการกลาโหม. "ว่าด้วยตีโทษพระยานครศรีธรรมราชไม่ไปรับเสด็จพระ
ราชดำเนิน ณ เมืองไทรบุรี." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 6. รัชกาลที่ 5.
จ.ศ. 1233-1234.
- . "ว่าด้วยพระราชทานโกศศพเจ้าพระยานครศรีธรรมราช." กองจดหมายเหตุ.
เล่ม 29. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1227.
- . "ว่าด้วยพระราชทานเลื่อนเจ้าพระยานครศรีธรรมราช." กองจดหมายเหตุ.
เล่ม 5. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1214-1215.
- . "ว่าด้วยพระราชทานสัญญาบัตร พระยานครศรีธรรมราช และพระศิริธรรมบริรักษ์
ปลัด." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 33. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1228-1229.
- . "ว่าด้วยพระราชทานหมอยาหมอนวดออกไปรักษาเจ้าพระยานครศรีธรรมราช."
กองจดหมายเหตุ. เล่ม 13. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1219.
- . "ว่าด้วยให้พระยานครศรีธรรมราช กรมการพึงบังคับบัญชาพระนราธิราชภักดี
ข้าหลวงบังคับกับความขุนภิบาล." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 16. รัชกาลที่ 5.
จ.ศ. 1238-1239.
- . "ว่าด้วยให้พระยานครศรีธรรมราช พาพระยาสุนทรธิติเข้ามา ณ กรุงเทพฯ ฯ.
กองจดหมายเหตุ. เล่ม 4. รัชกาลที่ 4. จ.ศ. 1213-1215.
- . "ว่าด้วยให้หาตัวพระยานครศรีธรรมราช เข้ามาปรึกษาจัดการที่เมืองตรัง ที่
กระปี่ที่ปะกาไสย." กองจดหมายเหตุ. เล่ม 6. รัชกาลที่ 5. จ.ศ.
1233-1234.

บรรณานุกรม



- โกมารกุลมนตรี, พระยา. วงศ์เจ้าพระยานคร ๑. พระนคร: โรงพิมพ์มกุฎราช-
วิทยาลัย, 2505. (พิมพ์ในงานศพคุณกณีน ณ นคร วันที่ 19 สิงหาคม
2505).
- จุลจักรพงษ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้า. เจ้าชีวิต. พระนคร: คลังวิทยา,
2505.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 33. บรรพภาค
พระธรรมเทศนา เจริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว.
พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469.
- . พระราชพิธีสิบสองเดือน. พระนคร: โรงพิมพ์ไทย, 2463.
- . ระยะทางเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบก ทางเรือรอบแหลมมลายู รัตน-
โกสินทร์ ศก 109. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2475.
- จดหมายเหตุสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จ
หัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ. 128 พ.ศ. 2452. พระนคร: โรงพิมพ์มหามกุฎราช-
วิทยาลัย, 2510.
- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจอม-
เกล้าเจ้าอยู่หัว กับ พงศาวดารเมืองนครศรีธรรมราช. พระนคร: โรงพิมพ์
โสภณพิพรรฒธนากร, 2475.
- ชดิษฐ์ สุวรรณพันธ์, ร.อ. การปกครองประเทศไทย. พระนคร: โรงพิมพ์โรงเรียน
นายร้อยพระจุลจอมเกล้า, 2507.
- ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม. สามเจ้าพระยา. พระนคร: โรงพิมพ์อาศรมอักษร, 2505.

ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม. โอรสลับเจ้าตาก. พระนคร: โอเคียนส์โตร์, 2509.

คำทรงราชานภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา. ไทยรบพม่า. พระนคร: กคลังวิทยา, 2494.

— . พงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา. พระนคร: โอเคียนส์โตร์, 2505.

— . พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2. 2 เล่ม. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2505.

— . พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 5. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504.

— . ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์เอกพระยาสวัสดิ์โกษา (เขม ธาระนาค) 2471).

คำทรงราชานภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา, ผู้แต่งรวม. สาส์นสมเด็จ. เล่ม 6. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504.

— . สาส์นสมเด็จ. เล่ม 18.

— . สาส์นสมเด็จ. เล่ม 19.

ตรี อมาตย์กุล. เมืองเหนือและเมืองใต้. พระนคร: แพร่พิทยา, 2513.

ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504.

— . พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504.

— . พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4. พระนคร: โรงพิมพ์เกื้อกูล, 2507. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางอนงค์ เทียมธรรมา ๗ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม พุศัศักราช 2507).

นรินทร์เทวี, กรมหลวง. จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทร์เทวี พิมพ์พร้อมกันฉบับเพิ่มเติม (พ.ศ. 2310-2328) และ พระราชวิจารณ์ในรัชกาลที่ 5 (เฉพาะตอน พ.ศ. 2310-2363). พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2501. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงทิพยรัตนกิริฎกุลินี).

บริคเลย์, ดี.บี. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 31. จดหมายเหตุเรื่องมิชชันนารีอเมริกันเข้ามาประเทศสยาม. ป่วน อินทวงษ์ แปลเป็นภาษาไทย. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2468. (พิมพ์ในงานศพพระสารสินสวามิภักดิ์ (เขียน้อสารสิน) ต้นฉบับจากหอพระสมุดวชิรญาณ).

ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394-2404). พระนคร: โรงพิมพ์ดำรงพันธ์, 2511. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระมหาโพธิวงศาจารย์ อินทโชตเถระ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 9 พฤศจิกายน 2511).

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 2 ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. พงศาวดารเมืองถลาง เมืองไทรบุรี เมืองศรีลังกา เมืองกลันตัน. พระนคร: กาวหนา, 2506.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 15 ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. พงศาวดารเมืองพัทลุง. พระนคร: กาวหนา, 2507.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 53. พงศาวดารเมืองสงขลา เมืองนครศรีธรรมราช เมืองพัทลุง. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2505.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 62. เรื่องทูตฝรั่งเศสมายังกรุงรัตนโกสินทร์. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 65. พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2480.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 73. ทำเนียบข้าราชการนครศรีธรรมราช สมัยรัชกาลที่ 2.

พระนคร: โรงพิมพ์พานิชกิจ, 2496.

ประยูร สีทธิพันธ์. คนตระกูลขุนนางไทย. พระนคร: คลังวิทยา, 2505.

ประยูร พิศนาคะ. 50 เจาพระยาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์. พระนคร: คลังวิทยา, 2505.

ผังเมือง, สำนัก. ผังเมืองนครศรีธรรมราช 2530. พระนคร: 2511.

พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1. เรียบเรียงโดยเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ มหาโกษาธิบดี สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ทรงชำระ. พระนคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2478. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพกรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์, 2478).

พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. พระนคร: กวางหนา, 2505.

พระราชพงศาวดารกรุงสยาม. จากต้นฉบับที่เป็นสมบัติของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน ตรวจสอบและทำเชิงอรรถโดย ศรี อมาตยกุล. พระนคร: กวางหนา, 2507.

ภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช, สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข, เจ้าฟ้ากรมพระยา. ธีวิวัฒน์ เทียวที่ต่าง ๆ ภาคที่ 7. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471.

รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช. พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2505. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอกเจ้าพระยาบดินทร์เดชาอนุชิต ณ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2505).

ราชบัณฑิตยสถาน. อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย. เล่ม 1. พระนคร, 2506-2507.

ราชเสนา, พระยา (ศิริ เทพหัสดิน ณ อยุธยา). เทศาภิบาล ตอนถวายสดุดีแก่พระบาทสมเด็จพระปิยมหาราช. พระนคร: โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, 2509.

ลำดับสกุลเกาบางสกุล สกุลเชื้อสายพระราชวงศ์กรุงธนบุรี. พระนคร: โรงพิมพ์
พระจันทร์, 2481. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพท่านผู้หญิง ม.ร.ว.อรุณ
วรพงศ์พิพัฒน์ ฅณบับจากกรมศิลป์ปากร).

สมมตอมรพันธ์, กรมพระ. เรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์. พระนคร: โรงพิมพ์
สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2512. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทาน
เพลิงศพ ม.อ. ชุชาติ กำภู ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส 2512).

สายจิตต์ เหมินทร์. "การเสียดรัฐไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปดิส ของไทยให้แก่
อังกฤษในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" : วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507.
(สำเนา).

แสงโสม เกษมศรี, ม.ร.ว. และ วิมล พงศ์พิพัฒน์. "ความเป็นไปในประเทศพม่า",
แถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี. เล่ม 2 ปีที่ 1 พฤษภาคม 2510.
พระนคร. (คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ
โบราณคดี และคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย).

———. "ประวัติศาสตร์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์", แถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณ-
คดี. เล่ม 1 ปีที่ 2 มกราคม 2511. พระนคร. (คณะกรรมการจัดพิมพ์
เอกสารประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี และคณะกรรมการชำระประวัติ
ศาสตร์ไทย).

———. "ประวัติศาสตร์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์", แถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี.
เล่ม 2 ปีที่ 2 พฤษภาคม 2511. พระนคร. (คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารประวั
ติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี และคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย).

สำเนาพระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึง
เจ้าพระยามรราช (ปั้น สุขุม) กับประวัติเจ้าพระยามรราช. พระนคร:
 โรงพิมพ์บำรุงธรรม, 2482. (พิมพ์แจกงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยา
 มรราช (ปั้น สุขุม) ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 10 เมษายน 2482).

อุดมสมบัติ, หลวง (จัน). จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ. พระนคร: โรงพิมพ์ศิริพร,
 2505. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระรัตนธัชมุนี (อิสฺสรญาณเถร)
 ตถาคตจากกรมศิลปากร).

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Bibliography

- Burney, Henry. The Burney Papers. 5 vols. Bangkok:
Vajiranana National Library, 1910.
- Crawfurd, John. The Journal of an Embassy to the Courts of
Siam and Co-chin China. London, N.Y.: Oxford Univer-
sity Press, 1967.
- . The Crawfurd Papers. Bangkok: The Vajiranana Library,
1915.
- Enriquez, Colin Metcalfe. Malaya: an account of its people,
flora and fauna. London: Hurst and Blackette, 1927.
- Le May, Reginald Stuart. The Culture of South East Asia; the
heritage of India. London: Allen and Unwin, 1964.
- Low, James. Marong Mahawongsa: The Kedah Annals. Bangkok:
The American Presbyterian Mission Press, 1908.
- Vella, Walter F. Siam Under Rama III, 1824-1851. New York:
Augustin published for the Association for Asian
Studies, 1957.
- Winstedt, Richard Olaf. A History of Malaya. Singapore:
Luzac and Company, 1935.
-

ประวัติการศึกษา

นางสาวอริยา เสถียรสุต

อักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2511



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย